

Karolina Sydow

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej
e-mail: karsyd@amu.edu.pl*

Działania na rzecz poprawy sytuacji cudzoziemców w Poznaniu w kontekście inicjatyw oddolnych

Zarys treści: W artykule przedstawiono sytuację cudzoziemców w Poznaniu wraz ze wskazaniem na główne potrzeby i bariery na jakie napotykają. Następnie zaprezentowano dwa typy inicjatyw oddolnych mających wpłynąć na pozytywną zmianę tej sytuacji. Są to działania „na rzecz migrantów” prowadzone w trakcie realizacji projektu AMIGA oraz działania podjęte przez samych cudzoziemców w ramach założonych przez nich grup na portalu społecznościowym Facebook.

Słowa kluczowe: cudzoziemcy, integracja, działania oddolne, instytucje migranckie

Punktem odniesienia do rozważań podejmowanych w artykule są doświadczenia dotyczące sytuacji cudzoziemców w Poznaniu płynące z dwóch prowadzonych przez autorkę działań: 1) projektu ukierunkowanego na udzielanie bezpośrednich form wsparcia cudzoziemcom w Poznaniu oraz 2) badań etnograficznych wśród obcokrajowców w Poznaniu, dotyczących funkcjonowania organizacji imigranckich w kontekście procesu integracji. Projekt AMIGA („Aktywni migranci na lokalnym rynku pracy. Projekt współpracy polsko-niemieckiej”¹) to koordynowane przez autorkę zespołowe przedsięwzięcie, realizowane w ramach działalności Centrum Badań Migracyjnych (CeBaM) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu². Osoby, które przygotowały i realizowały projekt, to w większości absolwenci i pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM. Badania wśród cudzoziemców w Poznaniu autorka prowadziła od 2009 r. i skupiała się w nich na organizacjach imigranckich. Temat ten zgłębia w przygotowywanej rozprawie doktorskiej.

¹ Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), a realizowany od czerwca 2013 do maja 2015 r., w partnerstwie z Urzędem do spraw Pracy i Gospodarki Miasta Monachium oraz w lokalnym partnerstwie strategicznym z Urzędem Miasta Poznania.

² Szczegółowy opis projektu AMIGA, zadań realizowanych zarówno w Poznaniu, jak i w partnerskim mieście Monachium, znajduje się w publikacji napisanej w języku angielskim. Zob. Schulz i in. 2015).

W niniejszym tekście autorka najpierw prezentuje podejście, zgodnie z którym imigranci traktowani są jako pełnoprawni mieszkańcy miasta, następnie wskazuje na główne potrzeby i bariery, na jakie napotykają w Poznaniu, po to by w dalszej kolejności skoncentrować się na opisie działań mających wpłynąć na pozytywną zmianę położenia imigrantów i ułatwienie im życia w nowym kraju. W tym celu opisane zostaną dwa typy inicjatyw oddolnych, czyli takich, które nie zostały podjęte przez podmioty samorządowe czy krajowe. Pierwszy z nich obejmuje działania „na rzecz migrantów” prowadzone w trakcie realizacji projektu AMIGA. Drugi dotyczy działań podjętych przez samych cudzoziemców w ramach założonych przez nich grup na portalu społecznościowym Facebook.

Cudzoziemiec jako (nowy) mieszkaniec miasta

Cudzoziemcy, którzy przybywają do miasta z zamiarem osiedlenia się, zwykle przez pierwszy okres zajmują się formalnościami związanymi z legalizacją swojego pobytu. Niezależnie od tego czy zakończyli już ten proces czy są w jego trakcie, autorka uważa za oczywiste włączenie ich do kategorii „mieszkańców miasta”. Jednocześnie wychodzi z założenia, że właściwym kierunkiem polityki miasta powinno być wsparcie skierowane do wszystkich mieszkańców, uwzględniające ich różne potrzeby. Wobec tego instytucje reprezentujące miasto mają również obowiązki wobec swych cudzoziemskich mieszkańców. Powinności te wynikają ze specyfiki samego procesu integracji, który powinien angażować nie tylko migrantów, ale i gospodarzy, co podkreślają tak mocno badacze (Grzymała-Kazłowska, Łodziński 2008). Sama wola obcokrajowca jest niewystarczająca, aby stać się częścią społeczeństwa przyjmującego, także społeczeństwo przyjmujące musi aktywnie brać w tym procesie udział. Powinno wytworzyć procedury i mechanizmy, które umożliwią cudzoziemcom proces integracji, przynajmniej w wymiarze instytucjonalnym. Sfera, w której przybysze potrzebują wsparcia, obejmuje przede wszystkim informacje na temat uregulowania ich pobytu oraz pracy (często są to kwestie zależne od siebie).

Wspieranie cudzoziemców wynika więc z uwzględniania specyficznej sytuacji tej grupy mieszkańców, nie jest natomiast – co warto podkreślić – formą stawiania ich w uprzywilejowanej pozycji. W sytuacji gdy odgórnie wymaga się spełnienia określonych procedur pozwalających stać się „mieszkańcem”, wówczas konieczne jest zapewnienie dogodnych warunków dopełnienia wymaganych procedur, co najmniej poprzez umożliwienie łatwego dostępu do informacji o tych procedurach.

Jednocześnie autorka uważa za ważne, by wsparcie oferowane migrantom nie było przedstawiane i postrzegane jako pomoc grupom bezradnym. Sytuacja, w jakiej znajduje się cudzoziemiec po przybyciu do nowego miejsca, jest znacznie trudniejsza niż większości mieszkańców z polskim obywatelstwem, jednak te ograniczenia są generowane przez system, a nie przez przybysza. W żadnej mierze nie zaprzecza czy nie umniejsza to pełnej podmiotowości cudzoziemców. Jeśli w kraju osiedlenia się ich możliwości decydowania o samych sobie są ogra-

niczone, dzieje się to z powodu procedur państwa narodowego pozbawiających imigrantów pełni praw, które są przynależne jedynie obywatelom. Cudzoziemcy, a więc osoby, które podjęły świadomą – choć spowodowaną różnymi czynnikami – decyzję o migracji, to ludzie mający zdolność stanowienia o tym, co się z nimi dzieje. Trzeba zatem uważać, by nie powielać automatycznie opisu obcokrajowców jako potencjalnie wykluczonych, które to określenie bywa często stosowane przy formułowaniu polityk na poziomie europejskim, krajowym czy lokalnym. Omawiany projekt AMIGA korzystał z dotacji programu unijnego używającego wobec cudzoziemców właśnie kategorii „osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”. Wymagało to od środowiska osób realizujących projekt świadomego posługiwania się tym opisem i podkreślenia, że nie jest on neutralny i obiektywny. Istotne było pokazywanie optyki odmiennej od tej, która dzieli ludzi na radzących sobie oraz tych nieradzących sobie, czyli wykluczonych lub wykluczeniem zagrożonych. Lepiej mówić o specyficznych potrzebach różnych, ale równych i zawsze podmiotowych grup mieszkańców, a jednocześnie o obowiązkach miasta związanych z zaspokajaniem tych potrzeb.

Opis sytuacji cudzoziemców w Poznaniu

W latach 2009–2012 wiedza o imigrantach w Poznaniu i Wielkopolsce została wzbogacona o wyniki dwóch projektów badawczych realizowanych przez CeBaM UAM oraz Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM, które zostały opublikowane w monografiach³. Podczas tych badań cudzoziemscy mieszkańcy Poznania niejednokrotnie współpracowali z badaczami, dzieląc się z nimi swoimi doświadczeniami, a także uczestniczyli w konsultacjach, których tematem była poprawa jakości ich życia w Poznaniu⁴. Motywacją imigrantów do przekazywania różnym podmiotom informacji na ten temat było założenie, że zostaną one praktycznie wykorzystane. Wspomniane publikacje zawierają bogatą charakterystykę cudzoziemców w Poznaniu, zatem autorka skupi się na kilku wnioskach, jakie można wysnuć na podstawie owych opisów dotyczących potrzeb imigrantów i barier, na jakie napotykają w mieście. Mają one bowiem istotny wpływ na powstanie omawianych w tekście inicjatyw oddolnych.

Charakteryzując sytuację cudzoziemców przed rozpoczęciem projektu AMIGA, można stwierdzić, że do najważniejszych barier hamujących integrację ze społeczeństwem przyjmującym należał brak łatwego dostępu do informacji odnoszących się do przepisów polskich, a także poczucie pozostawienia bez pomocy instytucjonalnej. Na taki stan rzeczy wpływało rozproszenie informacji dotyczących migrantów, przede wszystkim brakowało jednej instytucji, do której cudzoziemcy mogliby się zwrócić po informację. Duże znaczenie miały też problemy językowe: nieznajomość języka polskiego, a jednocześnie utrudniony dostęp do informacji

³ Mowa o dwóch publikacjach: Buchowski i Schmidt (2012) oraz Bloch i Goździak (2010).

⁴ M.in. spotkania i ankiety przeprowadzane w ramach projektu OPEN Cities zrealizowanego w ramach Programu URBACT II przez Miasto Poznań we współpracy z British Council i partnerami zagranicznymi. Współpraca z migrantami dotyczy również badań prowadzonych przez CeBaM.

w innym języku – zrozumiałym dla przybyszy. W kontekście omawianych barier ogromne znaczenie miał i wciąż ma brak polityki migracyjnej i integracyjnej na poziomie lokalnym oraz brak spójnej i długofalowej współpracy różnych instytucji (publicznych i pozarządowych) zajmujących się sprawami migrantów. W Poznaniu oferta bezpośredniego wsparcia skierowanego do cudzoziemców była bardzo uboga, a w niektórych obszarach wręcz nie istniała. Nieliczne formy wsparcia mieściły się w ogólnych kompetencjach i obowiązkach poszczególnych urzędów i dotyczyły wszystkich: zarówno imigrantów, jak i pozostałych mieszkańców miasta i regionu. Nie było żadnej oferty realizowanej przez instytucje samorządowe, która byłaby skierowana bezpośrednio do cudzoziemców. W momencie rozpoczynania projektu AMIGA tego typu inicjatyw nie podejmowały też organizacje pozarządowe.

Od działań postulowanych do praktykowanych, czyli wprowadzanie rekomendacji w życie poprzez działania oddolne

Ważną kwestią dla osób zaangażowanych w badania, szczególnie te, w efekcie których powstają propozycje zmian, pozostaje czas oczekiwania na wprowadzenie ich w życie. Znaczenie ma także sposób, w jaki zostaje to zrobione – adekwatność praktyki do proponowanych form rozwiązań.

Właściwymi organami do wdrażania polityki migracyjnej i konkretnych zmian są podmioty administracji publicznej: krajowe i samorządowe. W Poznaniu Urząd Miasta Poznania we współpracy z CeBaM UAM podjął próbę zastosowania rekomendowanych działań, jednak projekt przygotowywany na przełomie lat 2011/2012 nie został ostatecznie ujęty w planach miasta. W związku z brakiem perspektyw na szybkie wprowadzenie w życie zdiagnozowanych potrzeb, sugestii i pomysłów imigrantów przez jednostki samorządowe, działania te zdecydował się podjąć CeBaM, realizując przygotowany i kierowany przez autorkę projekt AMIGA. W trakcie konceptualizacji przedsięwzięcia autorka korzystała również z doświadczeń innych poznańskich instytucji, m.in. z rozpoznania przeprowadzonego przez Urząd Miasta Poznania w ramach projektu OpenCities⁵, brała również pod uwagę wskazówki niemieckiego partnera. AMIGA to pierwsze kompleksowe i praktyczne działanie na rzecz integracji cudzoziemców i poprawy jakości ich życia, podjęte w Poznaniu zgodnie z rekomendacjami ww. projektów.

Rola środowiska antropologów w przygotowaniu omawianych inicjatyw na rzecz imigrantów zmieniała się. Początkowo polegała ona na byciu ekspertem posiadającym istotną wiedzę na temat sytuacji cudzoziemców w mieście. Zapewne wygodna byłaby możliwość podziału kompetencji i ich rozgraniczanie na – z jednej strony – prowadzących badania oraz z drugiej – na tych, którzy robią użytek z ich wyników. Umożliwiłoby to antropologom pozostanie w roli eksperta

⁵ Wnioski z projektu zawarte są w dokumencie „Diagnozy otwartości” i raportach ze spotkań opracowanych w ramach projektu, a także w: „OPEN cities Case Studies on Internationalisation” (http://urbact.eu/fileadmin/Projects/Open_Cities/outputs_media/Poznan.pdf; dostęp: 5.02.2014).

zajmującego się badaniami wśród imigrantów, podczas gdy działania praktyczne podjęłyby jednostki administracji miasta lub organizacje pozarządowe. Jednak w przypadku omawianego projektu AMIGA realizujący go antropolodzy wyszli poza rolę naukowego doradcy i stali się uczestnikami, a nawet głównymi inicjatorami praktycznych działań, by wprowadzić w życie rekomendacje płynące z wcześniejszych badań. Jak twierdzi Lamphere, badania często pozostają „daleko w tyle na liście czynników, które wpływają na stanowione ustawodawstwo. Polityka partii, ograniczenia budżetowe i opinia publiczna są dużo ważniejsze. Mimo to badania mogą być uzupełnieniem procesów politycznych i mieć realny wpływ na podejmowane decyzje” (Lamphere 2003, s. 165). Jednak mimo że CeBaM UAM koordynował całe przedsięwzięcie, od początku celem było wywołanie długoterminowych zmian, wdrożenie instytucji samorządowych do dalszej aktywności w obszarach zainicjowanych działań.

Poniżej autorka zaprezentuje skrócony opis projektu AMIGA, by zobrazować, jakiego typu działania zostały podjęte w ramach praktycznego wykorzystania wniosków z wcześniejszych badań CeBaM. Jednocześnie opis ten posłuży jako wstęp do zilustrowania różnego typu inicjatyw: na rzecz migrantów, włączających ich do współpracy oraz prowadzonych przez samych cudzoziemców.

Działania na rzecz imigrantów i włączające ich do współpracy – opis projektu AMIGA

Projekt opierał się na trzech filarach: działaniach skierowanych bezpośrednio do imigrantów, tworzeniu lokalnych i ponadnarodowych sieci współpracy i wymiany doświadczeń oraz działaniach skierowanych do społeczeństwa lokalnego. W ramach każdego z ww. filarów realizowanych było kilka zadań. Te skierowane do samych imigrantów miały przede wszystkim zapewnić im lepszy dostęp do informacji dotyczących funkcjonowania w Polsce i Poznaniu. W ofercie dla imigrantów, w całości dla nich bezpłatnej, znalazły się m.in.: punkt informacyjno-doradczy otwarty dwa dni w tygodniu (Migrant Info Point – MIP), asystenci migranta uzupełniający ofertę punktu o wsparcie udzielane poza jego siedzibą, kursy języka polskiego, indywidualne doradztwo zawodowe czy szkolenia z dziedziny prawa pracy i samozatrudnienia. Głównym celem działań w ramach pierwszego filaru było ułatwienie cudzoziemcom mieszkającym w Poznaniu funkcjonowania w przestrzeni formalnoprawnej, związanej z legalizacją pobytu, rynkiem pracy, a także różnorodnymi aspektami życia codziennego⁶.

Drugi filar działań polegał na wypracowaniu modelu długofalowej współpracy różnych instytucji i organizacji zajmujących się imigrantami w Poznaniu. Cel ten był związany z wynikami wcześniejszych badań, które wskazywały na brak spójnej i długofalowej współpracy instytucji (samorządowych i pozarządowych) mających kontakt z cudzoziemcami. Szczególnie istotny w tym kontekście był niski

⁶ Mowa tu o wsparciu informacyjno-doradczym dotyczącym m.in. mieszkań, transportu publicznego, lokalizacji przydatnych na co dzień miejsc czy organizacji związanych z cudzoziemcami.

stopień przepływu informacji między urzędami i organizacjami. Brak współpracy i wspólnej polityki skutkowało tym, że działania na rzecz imigrantów podejmowane były najczęściej w oderwaniu od siebie i jednorazowo.

Z kolei trzeci filar aktywności obejmował działania skierowane do społeczności lokalnej w Poznaniu i dotyczył kształtowania otwartości wobec imigrantów. Głównymi działaniami w tej dziedzinie były kampanie medialne, stanowiące narzędzie prezentacji różnorodnych i pozytywnych portretów cudzoziemskich mieszkańców miasta. Przeprowadzono też szkolenia dla urzędników mających w swojej pracy kontakt z cudzoziemcami, które służyły uwrażliwianiu na różnice kulturowe i zwracały uwagę na specyfikę pracy z imigrantami. Docieranie do pracodawców i przygotowanie dla nich pakietu informacji o wymogach formalnych odnośnie do zatrudniania cudzoziemców było odpowiedzią na wcześniejsze badania, które pokazały, że obawy przed biurokracją są często powodem podejmowania przez pracodawców decyzji o niezatrudnianiu imigrantów.

Lista działań projektowych w ramach trzech wskazanych filarów była dłuższa, a te wymienione wyżej stanowią jedynie przykład podjętych form aktywności i obrazują ich praktyczny charakter. Ponadto zespół realizujący projekt prowadził w czasie jego trwania badania antropologiczne wśród migrantów korzystających z oferowanych w nim form wsparcia, które miały na celu ocenę jego efektywności, a jednocześnie stanowiły kontynuację i pogłębienie wcześniejszych badań realizowanych przez CeBaM UAM.

Osobami, które przygotowały projekt AMIGA, prowadziły go i w nim pracowały, byli Polacy, jest on więc przykładem inicjatywy podjętej i realizowanej przez nie imigrantów, a skierowanej do imigrantów. Jednak w trakcie projektu formuła ta przeobrażała się w kierunku działania włączającego cudzoziemców do współpracy. Oczywiście z racji specyfiki prowadzonych aktywności ich obecność jako adresatów była kluczowa, ale z czasem rola imigrantów przestała się ograniczać tylko do odbiorców, stali się aktywnymi współuczestnikami oraz inicjatorami działań. Cudzoziemcy byli na przykład zatrudniani w projekcie jako tłumacze i fotografowie, współtworzyli jedną z sekcji portalu internetowego, aktywnie uczestniczyli w organizowanych co miesiąc spotkaniach międzynarodowych, czasem włączając się do ich organizacji. Proponowali kolejne inicjatywy i podejmowali się ich realizacji, np. prezentacji na portalu internetowym historii opisujących doświadczenia obcokrajowców w Poznaniu. Znaczna część migrantów była związana z projektem i MIP przez dłuższy czas. Ważne w tym procesie było głównie zaufanie, jakim obdarzyli MIP, ale także możliwość spotkań i integracji na innych wydarzeniach organizowanych w ramach projektu: piknikach, kursach polskiego, warsztatach dotyczących zakładania własnej firmy. Kontakty tam nawiązane często przenosiły się na grunt towarzyski.

Równoległe do działalności punktu Migrant Info Point i jego wirtualnej wersji – portalu internetowego dla cudzoziemców⁷ – prowadzony był profil MIP na por-

⁷ Punkt MIP i portal oferowały wsparcie informacyjno-doradcze dotyczące zagadnień formalnorawnych oraz spraw związanych z życiem codziennym. Portal www.migrant.pozan.pl prezentował informacje w trzech językach: rosyjskim, angielskim i polskim. Za jego pomocą można było również kontaktować się z pracownikami MIP.

talu społecznościowym Facebook. Służył on do informowania o wydarzeniach, które odbywają się w ramach projektu AMIGA, oraz innych, potencjalnie interesujących dla poznańskich obcokrajowców⁸. Obecność na Facebooku okazała się niezwykle cennym narzędziem do komunikacji z migrantami. Wykonawcy projektu weszli w kontakt z innymi grupami cudzoziemców z Poznania aktywnymi na Facebooku. Niektóre z nich powstały wcześniej, a inne dopiero w trakcie realizacji projektu AMIGA. W ramach tych grup cudzoziemcy wymieniają się cennymi informacjami, które dotyczą funkcjonowania w nowym kraju i mieście. Umawiają się na spotkania o charakterze towarzyskim lub łączące element towarzyski z wymianą kontaktów zawodowych. MIP na Facebooku był kolejną taką grupą, utrzymującą ciągły kontakt z pozostałymi, zapewniając w ten sposób przepływ informacji, łatwą komunikację i promocję.

International Poznań Friends (IPF) – działania inicjowane przez cudzoziemców

Jedną z grup funkcjonujących na Facebooku, z którą wykonawcy projektu AMIGA najwcześniej weszli w kontakt, była grupa International Poznań Friends [Międzynarodowi Przyjaciele Poznania] założona i administrowana przez Yanę z Izraela. Kiedy się poznaliśmy na pierwszym nieformalnym spotkaniu – Pikniku Międzynarodowym MIP – organizowanym w ramach projektu AMIGA w kwietniu 2014 r., grupa ta liczyła około 500 członków, a obecnie należy do niej ponad dwa i pół tysiąca osób, przy czym liczba uczestników wzrasta każdego dnia. Poza cudzoziemcami do grupy należą także Polacy: obecni poznaniacy oraz dawni mieszkańcy miasta, aktualnie emigranci w różnych częściach Europy i świata. Jak mówi założycielka i administratorka grupy, do jej założenia skłoniły ją własne potrzeby. Kobieta z jednej strony szukała odpowiedzi na wiele pytań obejmujących kwestie formalne oraz dotyczące różnych aspektów życia codziennego. Z drugiej strony w nowym miejscu zamieszkania brakowało jej kontaktów towarzyskich. Szukając znajomych, w pierwszej kolejności planowała poznać osoby, które znajdują się w podobnej sytuacji, czyli innych cudzoziemców. Yana próbowała znaleźć międzynarodowe społeczności w Internecie przekonana, że istnieją one we wszystkich większych miastach, ale ze zdziwieniem odkryła, że takiej inicjatywy jeszcze nie ma w Poznaniu. Założyła więc grupę, która kilka tygodni później połączyła się z inną, nową społecznością na Facebooku o podobnym charakterze, w ten sposób powstał IPF. Grupa ma na portalu charakter otwarty, co znaczy, że każdy może czytać zamieszczone przez jej członków wpisy. Cudzoziemcy wymieniają się infor-

⁸ Na Facebooku umieszczane były różnorodne informacje, między innymi o organizowanych przez wykonawców projektu spotkaniach czy o wydarzeniach skierowanych do odbiorców anglojęzycznych w Poznaniu – np. o festiwalach filmowych z angielskimi napisami lub związanych z tematyką migracji – np. o warsztatach antydyskryminacyjnych. Wydarzenia te znajdowały odbiorców wśród samych cudzoziemców, ale również wśród osób pochodzenia polskiego, dla których była to niecodzienna okazja do spotkania osób z różnych stron świata.

macjami i radami na praktyczne tematy, np. gdzie można kupić opony zimowe czy ekologiczne warzywa, gdzie najlepiej znaleźć opiekunkę do dziecka czy osobę do sprzątania mieszkania. Z początku znaczna część pytań dotyczyła kwestii formalnoprawnych związanych z legalizacją pobytu i pracy, ale jak mówi Yana, „później już nie musieliśmy się tym zajmować, bo na szczęście powstał MIP”. Podobna sytuacja miała miejsce w kontekście comiesięcznych spotkań. Najpierw organizowała je grupa związana z International Poznań Friends, ale przestała się tym zajmować, gdy zaczął to robić również MIP. Grupa IPF początkowo była kameralna i wówczas większość jej członków znała się osobiście, a w miarę zwiększania się liczby uczestników kontakty stawały się coraz bardziej anonimowe. Yana przyznaje, że owa anonimowość oraz powszechność dostępu do grupy doprowadziła do paradoksalnej sytuacji, w której ją samą zaczęło krępować zadawanie niektórych pytań na forum IPF. Dotyczyło to kwestii, które według niej za bardzo wkraczały w życie prywatne, np. pytania o zajęcia sportowe dla dzieci. Pierwotna funkcja grupy uległa więc zmianie, przestała spełniać rolę wymiany informacji w sprawach, które uznane zostały za zbyt intymne dla tak rozbudowanej społeczności.

By uzupełnić lukę, Yana założyła inną grupę na Facebooku przeznaczoną dla osób będących rodzicami: „Poznan English speaking moms and dads” [Anglojęzyczne mamy i ojcowie z Poznania]. Grupa ta przeznaczona jest głównie dla cudzoziemców, ale nie tylko dla nich, zajmuje się wymianą informacji na różne tematy związane z dziećmi⁹. W tym wypadku dzielenie się informacjami nie jest krępujące. Jak twierdzi założycielka grupy, członków tej społeczności łączy nie tylko fakt bycia cudzoziemcami w Poznaniu, ale też to, że są rodzicami, co daje im większe poczucie intymności i powoduje wzrost wzajemnego zaufania.

Przykłady obu internetowych grup pokazują, że cudzoziemcy sami się organizują i wzajemnie wspierają w zdobywaniu informacji oraz w swoim gronie szukają kontaktów towarzyskich. Jednocześnie widać, że skład tych grup jest bardzo zmienny, a obszar działalności dynamicznie dostosowuje się do bieżących warunków i zmienia się w zależności od czynników zewnętrznych (np. działalności innych grup i organizacji) oraz wewnętrznych (np. zmieniający się skład samej grupy).

Dlaczego migranci się organizują?

Sam fakt organizowania się jest bardzo charakterystyczny dla środowiska migrantów. Zmiana kraju zamieszkania determinuje pojawienie się wielu potrzeb związanych z funkcjonowaniem w nowym miejscu. Imigrant musi sobie poradzić w różnych obszarach życia, takich jak legalizacja pobytu i pracy, opieka medyczna, sprawy dotyczące życia codziennego, np. zakupów, ale też potrzeby towarzyskie. Szuka więc wsparcia w tym procesie także, a może przede wszystkim, wśród osób w podobnej sytuacji, czyli innych migrantów. Czynniki te wyzwalały potencjał organizacyjny i kształtują zapotrzebowanie na włączanie się w różne struktury po-

⁹ Chodzi o różnego typu porady, na przykład dotyczące miejsc spędzania czasu wolnego, zajęć dodatkowych dla dzieci, lekarzy, przedszkoli. Cudzoziemcy umawiają się też na spotkania towarzyskie z dziećmi.

zwalające na osiągnięcie celów, których urzeczywistnienie byłoby trudne lub wręcz niemożliwe dla jednostek. Cudzoziemcy włączają się w istniejące struktury organizacyjne i/lub tworzą nowe. Można określić je terminem *instytucja*. Jest on rozumiany przez autorkę bardzo ogólnie, w znaczeniu *instytucji kultury* (społecznej) stanowiącej grupę ludzi realizujących wspólne działania. Tak rozumiana *instytucja* zasadniczo służy zaspokajaniu wielorakich potrzeb grupy i wymaga świadomej współpracy jej członków, a swym znaczeniem obejmuje różnego rodzaju organizacje, stowarzyszenia i grupy o charakterze formalnym i nieformalnym. Instytucje imigranckie to te, które są tworzone przez imigrantów lub włączają ich do działalności. Zaliczają się do nich zarówno organizacje o charakterze formalnym, takie jak ambasady kraju pochodzenia, stowarzyszenia imigranckie, instytucje wyznaniowe, jak i instytucje nieformalne, np. giełdy pracy oraz grupy, które spotykają się towarzysko, by mieć możliwość rozmowy w języku ojczystym, czy te, które zajmują się organizacją wydarzeń artystycznych promujących kulturę kraju pochodzenia. Stosunkowo nowym przejawem „wspólnych działań” imigrantów są nieformalne grupy ograniczające się do kontaktu za pośrednictwem Internetu, funkcjonujące na portalach społecznościowych.

Można wyróżnić także dwa inne główne typy instytucji imigranckich: te tworzone przez samych imigrantów oraz organizacje powstałe dzięki inicjatywom zewnętrznym. W tym kontekście omówione wcześniej przykłady ilustrują oba rodzaje instytucji. AMIGA, wraz z najbardziej widocznym i rozpoznawalnym działaniem – MIP, to inicjatywa zewnętrzna, utworzona na rzecz migrantów. Natomiast grupa IPF została stworzona przez samych cudzoziemców. Obie inicjatywy łączy to, że organizowanie się służy wymianie informacji na temat funkcjonowania w nowym miejscu. W pierwszym przypadku informacji udzielała „eksperti”¹⁰, w drugim stroną przekazującą wskazówki są migranci, dzielący się najczęściej swoim własnym doświadczeniem. Powstanie tych inicjatyw jest ściśle związane z barierami, na jakie natrafiają cudzoziemcy w miejscu osiedlenia się. Stwierdzone w Poznaniu problemy z dostępem do informacji, których potrzebują przybysze, szczególnie w pierwszym okresie pobytu w nowym kraju i mieście, stają się powodem podejmowania działań mających ułatwić dostęp do pożądanых informacji.

Podsumowanie

Cudzoziemcy znajdują się w sytuacji trudniejszej niż większość polskich mieszkańców miasta. Wpływają na to głównie wymagane procedury, których muszą dopełnić. Niestety w Polsce wciąż charakterystyczny jest prawie całkowity brak polityki integracyjnej, który przekłada się na brak wystarczających form wsparcia tej grupy na poziomie krajowym i lokalnym. Prowadzi to do sytuacji, w której imigranci są najczęściej zdani na siebie. Potrzeba wypełnienia zaistniałych luk staje się motorem powstawania inicjatyw oddolnych. W tekście autorka przedstawiła działania podjęte przez wykonawców projektu AMIGA oraz przez samych

¹⁰ Pracownicy MIP odbyli kilka szkoleń dotyczących spraw formalnoprawnych, a także współpracują z urzędnikami i na bieżąco radzą się specjalistów w danej dziedzinie w trudniejszych kwestiach.

cudzoziemców, mające na celu poprawę sytuacji migrantów i ułatwienie im życia w nowym miejscu.

Ciekawym tematem, wartym osobnej i pogłębionej analizy, a w niniejszym tekście jedynie zasygnalizowanym, są powiązania między omówionymi inicjatywami i ich wzajemny na siebie wpływ. Realizując projekt AMIGA, jego wykonawcy wykorzystywali fakt organizowania się cudzoziemców – dzięki temu mogli łatwiej dotrzeć do wielu społeczności imigranckich i utrzymywać z nimi kontakt. Celem tego kontaktu było informowanie o działaniach projektowych, a także monitoring udzielanego wsparcia i potrzeb obcokrajowców. Jednocześnie inny obszar działań projektu dotyczył budowania kontaktów i współpracy z przedstawicielami różnych podmiotów samorządowych. Celem tej współpracy było głównie zwrócenie uwagi licznych instytucji samorządowych na sprawy migrantów, budowanie wiedzy i świadomości w tym zakresie oraz wskazywanie niezbędnych działań i możliwych rozwiązań. Kontakt ten zaowocował włączeniem części rozpoczętych działań do praktyki instytucji samorządowych. Inicjatywy oddolne miały więc realny wpływ na praktykę podmiotów administracji publicznej.

Literatura

- Bloch N., Goździak E. (red.) 2010. Od gości do sąsiadów. Integracja cudzoziemców spoza Unii Europejskiej w Poznaniu w edukacji, na rynku pracy i w opiece zdrowotnej. Centrum Badań Migracyjnych UAM, Poznań.
- Buchowski M., Schmidt J. (red.) 2012. Migracje a heterogeniczność kulturowa. Na podstawie badań antropologicznych w Poznaniu. Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznańskie Studia Etnologiczne 10, Poznań.
- Grzymała-Kazłowska A., Łodziński S. (red.) 2008. Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania, polityki. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Herzfeld M, 2004. Antropologia. Praktykowanie teorii w kulturze i społeczeństwie. Wydawnictwo UJ, Kraków.
- Lamphere L. 2003. Perils and Prospects for an Engaged Anthropology. A View from the United States. *Social Anthropology*, 11, 2: 153–168.
- Schulz U., Sydow K., Ziolek-Skrzypczak M. (red.) 2015. Strategies to support migrants in the labor market. Experience with the AMIGA project in the context of old and new migration cities in the EU. City of Munich, Monachium.

Different needs of different city users. Activities aimed at improving foreigners situation in Poznan in the context of bottom-up initiatives

Abstract: The text presents a situation of foreigners in Poznań taking into consideration the main needs and obstacles that they meet. Then it shows two types of grassroots initiatives that are to have an influence on a positive change of the situation. These are the activities “for the migrants” conducted during the realization of the AMIGA project and activities undertaken by the migrants themselves as part of the groups set up on the social network Facebook.

Key words: foreigners, integration, grassroots initiatives, migrant institution